

Research Paper

India's Defense Diplomacy in the Persian Gulf

Afshin Mottaghi^{1*} , Shahrirar Faraji Nasiri²

¹ Corresponding Author: Associate Professor of Political Geography, Department of Geography, Kharzmi University, Tehran, Iran. Email: amottaghi@khu.ac.ir

² Assistant Professor, Department of Political Science, University of Lorestan, Khoramabad, Iran.

Abstract

In recent decades, India has become one of the emerging powers or rising powers in the international system. Because of India's rapid economic growth and the country's ever-increasing need for energy the Persian Gulf—as one of the top energy resource-rich regions in the world—have become attractive for the Indian politicians. The expansion of India's strategic interests in the Persian Gulf region (PGR), combined with the need to ensure the country's energy security has led New Delhi to explore the opportunity and possibility of military and security presence in the PGR. In recent years, India has consequently entered into a "strategic partnership" with several Persian Gulf countries and has started extensive defense-security cooperation with these states. The objectives of the present study are as follows: a) to explain the dimensions and components of India's defense diplomacy in the Persian Gulf region; and b) to examine the policy instruments which are used by India to secure its national interests and to protect its national security based on defense diplomacy.

In the research hypothesis, it is assumed that there is a significant relationship between India's defense diplomacy in the Persian Gulf and its national security. India has explored the opportunities of defense cooperation with PG states in various fields, including cooperation in military training, joint military exercises and provision of resources, research and development (R& D), production and marketing of defense equipment in the PG countries in order to prevent the encirclement of India by China or Pakistan. The Indian policymakers want to expand their country's relations with the US as the major provider of foreign aid for safeguarding national security interests of New Delhi. The theoretical framework of Anton de Plessis's theory of military diplomacy is used. This political scientist defines

***How to Cite:** Afshin Mottaghi; and Shahrirar Faraji Nasiri. (2023, Fall) "India's Defense Diplomacy in the Persian Gulf," *Faslnāmeḥ-ye siyāsāt (Politics Quarterly)* 53, 3: 541-567, <DOI: 10.22059/JPQ.2024.360020.1008073>.

Manuscript received: 28 August 2023; final revision received: 5 October 2023; accepted: 1 December 2023, published online: 16 December 2023

this military type of diplomacy broadly as "the use of military personnel, including service dependents, to support conflict prevention and resolution". Among a wide range of activities, military diplomacy includes providing foreign aid for the purpose of developing viable democratic armed forces. Du Plessis also provided a broader definition of military diplomacy as "the use of armed forces in operations other than war, relying on their expertise and trained discipline to achieve national and foreign goals abroad".

For hypothesis testing, one-way analysis of variance (F test) has been used. The research findings show that the relationship between India's defense diplomacy in the Persian Gulf and its national security is significant at the confidence level of 0.99. Moreover, Pearson's correlation coefficient was used to estimate the strength and direction of the relationship between India's defense diplomacy in the Persian Gulf and its national security. The Pearson correlation coefficient between two variables indicates that the intensity of the relationship between them is moderate and its direction is positive. In other words, India's defense diplomacy in the Persian Gulf moderately plays a role in protecting Indian national security.

Key Words: Defense Diplomacy, India, Look West, Maritime Diplomacy, Persian Gulf

Declaration of conflicting interests

The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

دیپلماسی دفاعی هندوستان در خلیج فارس

افشین متقی^{۱*}، شهریار فرجی نصیری^۲

^۱ نویسنده مسئول: دانشیار، گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: amottaghi@khu.ac.ir
^۲ استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

چکیده

هندوستان در چند دهه اخیر به یکی از قدرت‌های نوپدیدار شده جهانی تبدیل شده است. رشد اقتصادی شتابان هند و نیاز روزافزون این کشور به انرژی، سبب شده تا خلیج فارس به‌عنوان یکی از غنی‌ترین مناطق جهان به لحاظ دارا بودن منابع انرژی، در کانون توجه سیاستمداران این کشور قرار گیرد. گسترش منافع راهبردی هندوستان در منطقه خلیج فارس و تأمین امنیت انرژی این کشور موجب شده است تا هند به دنبال حضور نظامی و امنیتی در منطقه خلیج فارس باشد. به همین دلیل هند در سال‌های اخیر وارد «مشارکت راهبردی» با چندین کشور حاشیه خلیج فارس شده و همکاری‌های دفاعی-امنیتی گسترده‌ای با این کشورها شروع کرده است. از این رو پژوهش حاضر درصدد تبیین ابعاد و مؤلفه‌های دیپلماسی دفاعی هندوستان در منطقه خلیج فارس و چگونگی تأمین منافع و امنیت ملی این کشور بر مبنای این دیپلماسی دفاعی است. همچنین این پژوهش درصدد پاسخگویی به این پرسش است که چگونه دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس تأمین‌کننده منافع و امنیت ملی این کشور است؟ متغیر مستقل این پژوهش دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس، و متغیر وابسته، منافع و امنیت ملی هندوستان است. در فرضیه پژوهشی آزمون‌شده با استفاده از روش همبستگی استدلال می‌شود که دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس با همکاری دفاعی در قالب تبادل آموزش، تمرین‌های نظامی مشترک و تأمین منابع، توسعه، تولید و بازاریابی سازوبرگ‌های دفاعی در کشورهای این منطقه، کمک به محاصره سیاسی پاکستان و جلوگیری از محاصره هند از سوی چین، تأمین‌کننده منافع و امنیت ملی دهلی نو است.

واژه‌های کلیدی: خلیج فارس، دیپلماسی دفاعی، دیپلماسی دریایی، نگاه به غرب، هندوستان

* استناد: متقی، افشین و شهریار فرجی نصیری (۱۴۰۲، پاییز) «دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس»، فصلنامه سیاست، ۵۳، ۳: ۵۶۷-۵۴۱. <DOI:10.22059/JFQ.2024.360020.1008073>

تاریخ دریافت: ۶ شهریور ۱۴۰۲، تاریخ بازنگری: ۱۳ مهر ۱۴۰۲، تاریخ تصویب: ۱۰ آذر ۱۴۰۲، تاریخ انتشار: ۲۵ آذر ۱۴۰۲

۱. مقدمه

نارندرا مودی نخست‌وزیر هند در مه ۲۰۱۸ در سنگاپور، منطقه «هند و اقیانوس آرام» را قلب تعامل هندوستان با جهان عنوان کرد. او همچنین به منطقه خلیج فارس اشاره و این منطقه را دریایی تعریف کرد که «از سواحل افریقا تا قاره امریکا» امتداد دارد و در نتیجه منطقه خلیج فارس را نیز در برمی‌گیرد. خلیج فارس هم از راه مجاورت جغرافیایی و هم به‌عنوان منطقه‌ای از منافع گسترده و نفوذ فزاینده هندوستان، بخشی جدایی‌ناپذیر از «همسایگی گسترده» هند است. هندوستان در زمان دولت ائتلافی (پس از انتخابات ۲۰۰۴ هند) رویکرد جدیدی با عنوان «نگاه به غرب» به سیاست «نگاه به شرق» ناراسیمها رائو^۱ افزود. در زمان نخست‌وزیری مودی، هند رویکرد جدید دیگری را برای پیوند عمیق‌تر و دوستی با منطقه خلیج فارس با عنوان «سیاست پیوند با غرب» اتخاذ کرد و با این رویکرد جدید در حال تعامل با کشورهای منطقه خلیج فارس است. هندوستان معتقد است که منطقه خلیج فارس و جنوب آسیا به‌عنوان «مناطق متقابل» و «متقابل متقابل» هستند. بنابراین، دولت نارندرا مودی^۲ تمرکز خود را بر منطقه خلیج فارس افزایش داده است (Grare, 2022: 5). افزایش تجارت جهانی هند انگیزه جدیدی برای همکاری با کشورهای راهبردی شورای همکاری خلیج فارس است. به‌نظر می‌رسد مودی با سیاست «نگاه به غرب و پیوند با غرب» به‌عنوان رویکردی جدید، خلیج فارس را در اولویت سیاست خارجی خود قرار داده است. بخشی از این اولویت به‌سبب رقابت ژئوپلیتیک با چین و پاکستان است. پاکستان متغیری تأثیرگذار بر روابط هندوستان و پادشاهی‌های عربی حوزه خلیج فارس بوده است.

در پیوند با پاکستان، چین نیز در پی بیش از سه دهه رشد شتابان اقتصادی به عاملی تأثیرگذار در روابط هندوستان و این کشورها تبدیل شده است. بر این اساس رقابت با چین و پاکستان در طول بیش از دو دهه گذشته، نقش چشمگیری در گسترش مناسبات هندوستان و دولت‌های منطقه خلیج فارس ایفا کرده است. سیاست نگاه به غرب هند بعد نظامی نیز داشت. این بعد نظامی به نیاز هندوستان برای تضمین امنیت انرژی و رشد پیش‌بینی‌ناپذیری سیاست و بدتر شدن امنیت منطقه خلیج فارس، به‌ویژه پس از حمله‌های تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ مرتبط بود. بر این اساس از ۲۰۰۸، هند شروع به مشارکت با نیروهای دریایی منطقه‌ای در عملیات ضد‌دزدی دریایی کرد و به نیروی دریایی شورای همکاری خلیج فارس پشتیبانی و آموزش داد، که سه کشور از آنها اعضای «سمپوزیوم دریایی اقیانوس هند»^۳ بودند؛ یک مجمع بین‌المللی که هند در همان سال آن را ایجاد کرد. هدف پشت چنین آموزش و سایر اشکال

1. Pamulaparthi Venkata Narasimha Rao

2. Narendra Modi

3 Indian Ocean Naval Symposium (IONS)

حمایت، کمک به امنیت آبراه‌های شمالی اقیانوس هند و حفاظت از تجارت شایان توجهی بود که هند با کشورهای شورای همکاری خلیج فارس ایجاد کرده بود (Grare, 2022: 6). از ۲۰۱۲، هند به طور چشمگیری تعاملات دریایی خود را با منطقه خلیج فارس افزایش داد و شمار بیشتری از کشتی‌های هندی از بنادر امارات، عربستان سعودی، عمان، بحرین، کویت و قطر بازدید کردند. اکنون هندوستان در حال پی‌ریزی همکاری‌های دفاعی-امنیتی گسترده با کشورهای حاشیه خلیج فارس است که این پژوهش نیز درصدد است ابعاد و مؤلفه‌های این همکاری‌های دفاعی-امنیتی را بررسی کند، این همکاری‌ها را مورد توجه قرار دهد و به این پرسش پاسخ داده شود که چگونه دیپلماسی دفاعی هند در منطقه خلیج فارس تأمین‌کننده منافع و امنیت ملی این کشور است. همچنین روش پژوهش در این تحقیق، روش آماری همبستگی است تا تأثیر متغیر مستقل پژوهش (دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس) را بر متغیر وابسته (منافع و امنیت ملی هند) بررسی کند.

۲. پیشینه پژوهش

سیمبر و دیگران (۱۳۹۴) به بررسی مهم‌ترین ابعاد و تحولات گسترده سیاست خارجی هند می‌پردازند و بیان می‌کنند که این تحولات موجب پدیدار شدن دولت هند به‌منزله یک قدرت نوظهور شده است. آنان سعی کرده‌اند تا با بررسی مناظره‌های درونی سیاست خارجی هند، تحول سیاست خارجی این کشور و عوامل اثربخش ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک بر آن را تحلیل کنند (Simbar and et al, 2015). ابراهیمی فر و هدایتی (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر مناسبات فزاینده سیاسی-اقتصادی هند و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس بر توسعه اقتصادی این کشورها»، بیان می‌کنند که در فضای متغیر ژئوپلیتیک پس از جنگ سرد و در چشم‌انداز امنیتی گسترده از افغانستان تا خلیج فارس، هند به‌عنوان ژئوپلیتیک بزرگ برای کشورهای خلیج فارس به‌صورت راهبردی اهمیت یافته است. در بررسی روابط کنونی هند و شورای همکاری خلیج فارس در این پژوهش، این نتیجه حاصل شد که وابستگی متقابل این کشورها به یکدیگر و نیز مجاورت خلیج فارس و اقیانوس هند سبب تسریع و توسعه روابط بین آنها و در نهایت توسعه اقتصادی هند و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس شده است (Ebrahimifar and Hedayati, 2014). تقی‌زاده انصاری (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «تحول سیاست خاورمیانه‌ای هند در پرتو استراتژی نگاه به غرب»، به این نتیجه می‌رسد که پس از جنگ سرد سیاست خاورمیانه‌ای هند مبتنی بر عمل‌گرایی اقتصادی دگرگون شده و عدم تعهد به‌عنوان راهنمای سیاست خاورمیانه‌ای هند در عصر جنگ سرد، با اصول‌گرایی

عمل‌گرایانه بدیلی جایگزین شده است که ذیل راهبرد نگاه به غرب مفصل‌بندی شده است که این راهبرد، معطوف به گستره وسیع خاورمیانه و آفریقا است (Taghizadeh Ansari, 2017). جایشانکار (Jaishankar, 2016) در مقاله‌ای با عنوان «دیپلماسی نظامی هند»، بیان می‌کند که مهم‌ترین جنبه‌های دیپلماسی نظامی هند در منطقه خلیج فارس را در سال‌های گذشته فعالیت‌های زیر تشکیل می‌دهند: آموزش و آموزش افسران خارجی، بازدیدهای نظامی در سطوح بالا در خارج از کشور، کمک‌های بشردوستانه و کمک به بلایای طبیعی در خارج از هند. لچ دراب (Drab, 2018) در مقاله‌ای با عنوان «دیپلماسی دفاعی-ابزاری مهم برای پیاده‌سازی پیاده‌سازی سیاست خارجی و امنیتی دولت‌ها» بیان می‌کند که دیپلماسی دفاعی معاصر، هنر و صنایعی است که بر اساس سنت و نیازهای کنونی سیاست خارجی و امنیتی شکل گرفته است و به‌عنوان روشی برای انجام مذاکرات توصیف می‌شود که مستلزم استفاده از وسایل، روش‌ها و ابزار است که خصومت را افزایش نمی‌دهد و در عین حال، طبق قوانین بین‌المللی اجرا می‌شود. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، پژوهش‌های ذکر شده هیچ‌کدام به‌طور مستقل به بحث دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس نپرداخته‌اند؛ بنابراین در اینجا تلاش خواهد شد تا به بررسی و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های دیپلماسی دفاعی هند در منطقه خلیج فارس و چگونگی تأمین منافع و امنیت ملی این کشور بر مبنای این دیپلماسی دفاعی پرداخته شود.

۳. تعریف مفاهیم اصلی و روش‌های گردآوری داده‌ها

۳.۱. تعریف عملیاتی متغیرهای اصلی فرضیه پژوهشی

متغیر مستقل «دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس» و دربرگیرنده سفرهای سطح بالای مقامات عالی دفاعی و گفت‌وگو درباره چالش‌های امنیتی، تماس‌های بندری و همکاری دفاعی در قالب تبادل آموزش، تمرین‌های ترکیبی و تأمین منابع، توسعه، تولید و بازاریابی سازویرگ‌های دفاعی بوده است (Pradhan, 2011: 7). متغیر وابسته «منافع و امنیت ملی هند» است. مهم‌ترین جنبه امنیت ملی هند، ایجاد موازنه قدرت در برابر چین و پاکستان و جلوگیری از محاصره سیاسی توسط این دو کشور و در حالت ایده‌آل‌تر، محاصره سیاسی پکن و اسلام‌آباد است. خلیج فارس به‌عنوان یک منطقه مهم و راهبردی نقشی اساسی در این زمینه ایفا می‌کند. در همین خصوص، هند از راه پی‌ریزی مشارکت راهبردی با کشورهای حاشیه خلیج فارس و امضا توافقنامه‌های مختلف در حوزه‌های دفاعی-امنیتی، اقتصادی، انرژی و حوزه سیاسی، سعی در عملیاتی‌سازی این مهم و تأمین منافع و امنیت ملی خود داشته است (Pradhan, 2011: 4-5).

۳.۲. روش گردآوری و تحلیل داده‌ها

این پژوهش بر اساس هدف کاربردی، از نظر ماهیت پیمایشی (همبستگی)، براساس ماهیت رویکرد کیفی، و بر پایه روش گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های ترکیبی (کمی و کیفی) است. نمونه آماری پژوهش، شامل ۶۰ نفر از نخبگان و اساتید دانشگاهی متخصص در زمینه‌ی جغرافیای سیاسی و روابط بین‌الملل در دانشگاه‌های شهر تهران، دانشجویان دکتری تخصصی در دو رشته مذکور و نیز کارشناسان خبره در مسائل امنیت منطقه‌ای محاسبه شده که جزئیات دموگرافیک آن در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. دموگرافی نمونه‌های پژوهش

نمونه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر	میان
اعضای هیأت علمی دانشگاه	۱۸	۳۰	۳۰	۲
دانشجویان دکتری تخصصی	۳۲	۵۳/۳۳	۵۳/۳۳	
کارشناسان	۱۰	۱۶/۶۶	۱۶/۶۶	
جمع	۶۰	۱۰۰	۱۰۰	

منبع: نگارندگان

درباره روش گردآوری داده‌ها باید گفت که مفاهیم مربوط به دیپلماسی دفاعی و ابعاد و مؤلفه‌های آن و همچنین سیاست دفاعی هند در خلیج فارس با مطالعه کتاب‌ها و مقالات بیشتر خارجی در این زمینه فراهم شد. دیگر اطلاعات مورد نیاز برای بررسی و تحلیل این پژوهش از راه مصاحبه با صاحب‌نظران این زمینه تهیه و تکمیل شده که در گردآوری این داده‌ها از روش مصاحبه ساخت‌مند یا استاندارد استفاده شده است. در مصاحبه ساخت‌مند، «جدول مصاحبه» در واقع پرسشنامه‌ای است که پرسش‌های آن به‌طور کامل از پیش طراحی شده‌اند. نوع خواندن پرسش‌ها و ترتیب پرسیدن آنها همواره باید برای تمامی پاسخگویان یکسان باشد. مصاحبه ساخت‌مند در عمل نوعی پیمایش است (Seyed Emami, 2004:90-91).

برای تحلیل داده‌ها، با توجه به داده‌های گردآوری شده، به آزمون فرضیه‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل آن با آماره‌های توصیفی و استنباطی پرداخته شده است. آماره‌های توصیفی به‌کاررفته در این پژوهش شامل جداول فراوانی، شاخص‌های مرکزی است و در سطح استنباطی نیز از آنالیز واریانس یکطرفه (آزمون اف)^۱، ضریب همبستگی پیرسون^۲ و آزمون لون^۳ در نرم‌افزار اسپ‌اس‌پی^۴ نسخه ۲۷ استفاده شده است.

1. F - Test
2. The Pearson Correlation Coefficient (R)
3. Levene's Test
4. SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

۴. چارچوب نظری

سیاست دفاعی - امنیتی هند در منطقه خلیج فارس را می‌توان بر اساس مفهوم دیپلماسی دفاعی تجزیه و تحلیل کرد. مفهوم دیپلماسی در سراسر جهان بیشتر غیرنظامی است و بر برقراری روابط بین کشورها در ابعاد متعدد دلالت دارد. این امر وظیفه اصلی وزارت خارجه است. همچنین در نقش دیپلماتیک بزرگ‌تر، کارکردهای اساسی اجتناب از تعارض، ارتقای صلح، مدیریت ادراک، تغییر طرز تفکر و بهبود درک با طرفین خارجی وجود دارد. در این کارکردهاست که بازوی نظامی، یعنی ارتش، نیروی دریایی و نیروی هوایی می‌تواند با چشم‌انداز منسجم مشترک مشارکت داشته باشد که دیپلماسی را مؤثرتر می‌کند. بنابراین ادغام کارآمد دارایی‌های نظامی در سیاست خارجی مؤثر، نقش ارتش را در دیپلماسی افزایش می‌دهد. نیاز به استفاده از قدرت نظامی برای دستیابی به هدف سیاست خارجی یک کشور از جایی شروع می‌شود که اثربخشی گسترش دیپلماتیک آن تمام شده باشد. این امر استفاده از قدرت نظامی و دیپلماسی را در دو طرف مقابل از طیف ابزار روابط بین‌الملل یک کشور پیش‌بینی می‌کند. گیلزهارلو و جورج مائرز^۱ چنین فرض کرده بودند که «شما نمی‌دانید که وقتی که در پس‌زمینه، نیروی مسلح دارید چقدر به ادب و خوشایند عمومی در دیپلماسی کمک می‌کند» (Thomas, 2021: 20). اگرچه ممکن است واژه‌های «دفاع» و «نظامی» جایگزین شوند، ولی واژه «دفاع» در زمینه موجود برجستگی خاصی دارد. اصطلاح «نظامی» به‌ویژه به کارکنان و دارایی‌های سه بال نیروهای مسلح، یعنی ارتش، نیروی دریایی و نیروی هوایی اشاره دارد. درحالی‌که کلمه «دفاع» به معنای همه تسلیحات و تشکیلات دفاعی است که به نیروهای مسلح کشور کمک می‌کنند و شامل تمامی دفاتر زیر نظر وزارت دفاع می‌شود. این امر توجیه‌پذیر تلقی می‌شود، زیرا تعامل انجام‌شده دامنه گسترده‌ای را شامل می‌شود که همکاری نظامی ناب مانند تمرین‌های نظامی، تبادل کارکنان نظامی، آموزش نظامی، گفت‌وگوهای ساختاریافته و غیره را در برمی‌گیرد و فراتر از همکاری نظامی ناب مواردی مانند امضای موافقت‌نامه‌ها/ یادداشت تفاهم‌ها، گفت‌وگوهای دفاعی، تهیه سازوبرگ‌های نظامی از بخش دولتی یا بخش خصوصی، به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات و غیره را نیز شامل می‌شود (Sibal, 2020: 12). آنتون دو پلسیس، استاد علوم سیاسی در پرتوریا، دیپلماسی نظامی را به‌طور گسترده به‌عنوان «استفاده از پرسنل نظامی، از جمله وابسته‌های خدماتی، برای حمایت از پیشگیری و حل منازعه تعریف می‌کند». در بین دامنه وسیعی از فعالیت‌ها، دیپلماسی نظامی شامل ارائه کمک در توسعه

1. Glaser Harlow and George Maerz

نیروهای مسلح دموکراتیکِ پاسنخگوست. دو پلیسیس در ادامه تعریف گسترده‌تری از دیپلماسی نظامی به‌عنوان «استفاده از نیروهای مسلح در عملیاتی غیر از جنگ، با تکیه بر تخصص و انضباط آموزش‌دیده آنها برای دستیابی به اهداف ملی و خارجی در خارج از کشور» ارائه می‌دهد (Du Plessis, 2008: 92-93). اندرو کوتی و آنتونی فاستر تعریف جامع‌تری از دیپلماسی دفاعی به‌عنوان «استفاده از نیروهای مسلح و زیرساخت‌های مرتبط (بیشتر وزارتخانه‌های دفاع) به‌عنوان ابزار سیاست خارجی و امنیتی در زمان صلح» و به‌طور خاص استفاده از همکاری و کمک نظامی ارائه می‌کنند (Cottey and Foster, 2004: 5-6). سون تزو بیان می‌کند که «دیپلماسی و جنگ فقط ارتباط نزدیکی با هم ندارند، بلکه فعالیت پیوسته و یکپارچه (با دیپلماسی) و بهترین ابزار برای رسیدن به ایده‌آل پیروزی بدون خونریزی هستند» (Handel, 2005: 24). پیتز لیهی بیان می‌کند که «در محیط امنیتی جهانی پیچیده‌تر، دیپلماسی دفاعی بعد جدید و بسیار مفیدی بر دیپلماسی سنتی می‌افزاید» (Leahy, 2014: 15). بوهیندار سینگ و تان سینگ دیپلماسی دفاعی را به‌عنوان «فعالیت‌های مشارکتی انجام‌شده توسط ارتش و زیرساخت‌های مرتبط در زمان صلح و کاربرد دسته‌جمعی ابتکارات صلح‌آمیز و یا مشارکتی از سوی مؤسسات دفاع ملی و تمرین‌کنندگان نظامی برای اعتمادسازی، ایجاد اعتماد، پیشگیری از درگیری و یا حل مناقشه» تعریف می‌کنند (Singh and Singh, 2011: 15). بنابراین، آنها نقش دیپلماسی دفاعی را به‌عنوان یک حوزه مهم نظری و عملی می‌دانند که مستلزم مطالعه بیشتر است. در چارچوب دیپلماسی دفاعی، کشورها ممکن است در زمینه مسائل امنیتی یا دفاعی غیرسنتی نیز همکاری کنند و به مسائل امنیتی سنتی محدود نیستند. برای برخی کشورها، مسائل امنیتی غیرسنتی ممکن است تهدیدی بالاتر از موارد سنتی باشد. علاوه بر این، در سده بیست‌ویکم، کشورها به احتمال زیاد از درگیر شدن در درگیری‌های باز اجتناب می‌کنند، زیرا متوجه آسیب‌هایی هستند که این درگیری‌ها به‌دنبال دارد، چراکه به برجسته شدن مسائل امنیتی غیرسنتی به‌ویژه در کشورهای جهان سوم با توانایی نظامی کمابیش پایین منجر می‌شود. این امر به‌ویژه برای کشورهای واقع در مناطق دورافتاده یا درون حلقه آتش که مستعد زلزله و سایر بلاهای طبیعی هستند، درست است. وزارت دفاع، دولت هند، در گزارش سالانه خود برای ۲۰۱۴-۲۰۱۵ بیان می‌کند که «همکاری دفاعی بخش مهمی از دیپلماسی برای تقویت همکاری دوجانبه ما با کشورهای خارجی دوست و پیشبرد اهداف سیاست خارجی ماست. این دیپلماسی شامل فعالیت‌هایی است که از سوی وزارت دفاع و نیروهای مسلح برای جلوگیری از دشمنی، ایجاد و حفظ اعتماد و کمک شایان توجه به پیشگیری و حل مناقشه انجام می‌شود» (Ministry of Defence, 2014-2015: 159).

۱.۴. مؤلفه‌های دیپلماسی دفاعی

قدرت ملی به‌عنوان مجموع تمام منابع در دسترس یک ملت برای تعقیب اهداف ملی تعریف شده است. این منابع به‌صورت دیپلماتیک، اقتصادی، اطلاعاتی و نظامی بیان می‌شوند. به‌طور سنتی، این ترکیبی از قدرت‌های نظامی، اقتصادی و سیاسی یک کشور بوده است. این امر، طی یک دوره زمانی، بسیاری از پژوهشگران و اندیشکده‌ها را بر آن داشت تا تحلیل‌های خود را از تعریف و کمی‌سازی قدرت ملی تدوین و ارائه کنند. این تلاش‌ها همچنین به مقایسه راهبردی بین دو ابرقدرت در طول جنگ سرد کمک کرد. پژوهشگران معاصر درحالی‌که نظریه دیپلماسی دفاعی را جزئی از قدرت نرم یک کشور می‌دانند، بیشتر وارد نظریه دیپلماسی دفاعی شده‌اند. با این حال، اگر مفهوم‌سازی شود تا مؤثر باشد، دیپلماسی دفاعی باید تمام اقدام‌های انجام‌گرفته از سوی نیروهای مسلح کشور، به‌جز جنگ را در برگیرد. از نظر جیمز ویلارد، «ماهیت» دیپلماسی دفاعی توانایی آن برای تأثیرگذاری بر «نتایج آینده از طریق شکل دادن به محیط به نفع خود» است (Willard, 2006: 13).

بلانین استدلال می‌کند که فایده دیپلماسی دفاعی «در مدیریت منازعه فرایندی است که روابط را با افزایش قابلیت‌ها، ایجاد اعتماد از راه شفافیت و پاسخگویی، شناسایی مشترکات و شکل دادن به جهان‌بینی ایجاد و حفظ می‌کند» (Blannin, 2017: 8). با این حال، وقتی صحبت از مذاکرات دیپلماتیک به میان می‌آید، بلانین توضیح می‌دهد که تهدید نیروی نظامی در حاشیه مذاکرات باقی مانده است. بنابراین او تأکید می‌کند که کشورها از آن به‌عنوان یک انتخاب مکمل (دیپلماسی دفاعی) استفاده می‌کنند تا یک انتخاب دوتایی (جنگ) برای حمایت از منافع ملی خود از راه اجبار، بازدارندگی یا همکاری با انعطاف‌پذیری برتری نظامی یا انتقال مسالمت‌آمیز تمایل خود به طرف مقابل (Blannin, 2017: 35). بنابراین، دیپلماسی دفاعی اگر به زیرمؤلفه‌های دیپلماسی دفاعی قهری و دیپلماسی دفاعی همکاری‌جویانه تقسیم شود، بهتر درک می‌شود. مؤلفه قهری شامل تمام «اقدام‌های قهری» است که از سوی نیروهای مسلح انجام می‌شود، به‌جز جنگ برای حفاظت از منافع ملی یک ملت. درحالی‌که مؤلفه همکاری‌جویانه شامل تمام «فعالیت‌های حمایتی/هماهنگ» می‌شود که از سوی وزارت دفاع برای شکل‌دهی به یک محیط سیاست خارجی مطلوب برای کشور مادر انجام می‌شود (Thomas, 2021: 30).

۱.۴.۱. دیپلماسی دفاعی قهری (زورگویانه)^۱

امروزه در روابط بین‌الملل، دیپلماسی اجباری به پیشنهادی جذاب تبدیل می‌شود، زیرا همان‌طور که الکساندر جورج پیش‌بینی کرد، می‌تواند «در یک بحران با هزینه کمتر به اهداف معقول دست یابد؛ با خونریزی بسیار کمتر در صورت وجود؛ با هزینه‌های سیاسی و روانی کمتر؛ و اغلب خطر تشدید ناخواسته کمتری نسبت به راهبرد نظامی سنتی دارد». همان‌طور که از این اصطلاح مشخص است، در صورت رعایت نکردن اقدام‌های دیپلماتیک، مجازات‌هایی در قالب اقدام نظامی یا تحریم‌های اقتصادی برای کشور هدف را نشان می‌دهد. دیپلماسی قهری فشار را به شیوه و قدرتی اعمال می‌کند که «به دنبال متقاعد کردن حریف به توقف تهاجم به جای زیر فشار قرار دادن او برای توقف است... فقط نیروی کافی از نوع مناسب برای نشان دادن تصمیم و اعتبار بخشیدن به تهدید که در صورت لزوم از نیروی بیشتری استفاده خواهد شد». توماس سی شلینگ، در اثر مهم خود، *اسلحه و نفوذ*، استدلال می‌کند که زور وحشیانه در صورت استفاده موفق خواهد بود، با این حال، قدرت صدمه زدن زمانی مفیدتر است که در ذخیره نگه داشته شود. این تهدید به آسیب یا آسیب بیشتر در آینده است که می‌تواند کسی را وادار به تسلیم یا تبعیت کند. این خشونت نهفته است که می‌تواند بر انتخاب کسی تأثیر بگذارد؛ خشونتی که هنوز می‌توان از آن جلوگیری کرد یا اعمال کرد، یا قربانی معتقد است که می‌توان آن را منع یا اعمال کرد» (Thomas, 2021: 35).

۴.۱.۲. دیپلماسی دفاعی همکاری‌جویانه (دوستانه)^۱

از نظر کمی، جنبه مهم‌تر دیپلماسی دفاعی در مؤلفه کمابیش ملایم‌تر آن، یعنی دیپلماسی دفاعی همکاری‌جویانه نهفته است. در این زمینه وزارت دفاع از تمامی ابزارهای همکاری خود برای مدیریت فضای سیاست خارجی استفاده می‌کند. این مفهوم یک سبد تا اندازه‌ای بزرگ‌تر است، برای سهولت درک باید به بخش‌های مدیریت‌شدنی تقسیم شود. دریا سالار کرمبیر سینگ^۲، رئیس ستاد نیروی دریایی هند، هنگام سخنرانی در کنفرانس وابسته‌های دفاعی در اکتبر ۲۰۱۹، بر این موضوع به‌عنوان «بهره‌گیری از صلاحیت نظامی جمعی» تأکید کرد. در طول این کنفرانس، سینگ «چهار ستون» یا «چهار سی»^۳ را عنوان کرد که بر اساس آنها ابتکارهای همکاری خارجی در حال انجام است:

– ظرفیت‌سازی^۴ (تأمین دارایی‌های نظامی و توسعه زیرساخت‌های نظامی)؛

1. Cooperative Defence Diplomacy
2. Karambir Singh
3. Four C
4. Capacity Building

- افزایش قابلیت‌ها^۱ (آموزش نظامی، کمک فنی و هیدروگرافیک، نظارت بر منطقه انحصاری اقتصادی و غیره)؛
 - تعاملات سازنده^۲ (مذاکرات در سطح نظامی، تمرین‌های نظامی، بازدید کشتی‌ها و غیره)؛

- تلاش‌های مشترک^۳ (سمپوزیوم‌ها، سازه‌ها، کنفرانس‌ها و غیره). این ارکان دیپلماسی دفاعی به‌طور مفصل در زیر مورد بحث قرار می‌گیرند (Indian Navy, 2019).

الف) ظرفیت‌سازی. همان‌طور که از نام آن مشخص است، ظرفیت‌سازی به معنای افزایش ظرفیت‌های نظامی کشور هدف از راه در اختیار قرار دادن سازوبرگ‌های نظامی از انواع بزرگ و کوچک از جمله تسلیحات و مهمات است. از آنجایی که ظرفیت جذب سازوبرگ‌ها و فناوری‌های نظامی برای کشورهای مختلف، متفاوت است، این میزان بین کشورهای دریافت‌کننده بسیار متفاوت است، اگرچه کشور اهداکننده ممکن است ثابت بماند. ظرفیت‌سازی همچنین تا حد زیادی به عوامل دیگری مانند سطح اعتماد به روابط بین کشورها، شرایط توافقنامه‌های امضاشده، شرایط پرداخت و ظرفیت کشور دریافت‌کننده و منافع ملی کشور تأمین‌کننده بستگی خواهد داشت. تهیه سخت‌افزارهای اصلی مانند کشتی‌ها، تانک‌ها، هواپیماها، هلیکوپترها، وسایل نقلیه، سلاح‌ها، حسگرها، تسلیحات، مهمات و غیره همگی زیر این امر قرار می‌گیرند. ظرفیت‌سازی، علاوه بر این، شامل ساخت زیرساخت‌های ثابت یا متحرک برای استفاده برای مقاصد نظامی در کشور دریافت‌کننده است. نمونه‌هایی از این زیرساخت‌ها عبارت‌اند از بنادر، فرودگاه‌ها، ساختمان‌ها، پل‌ها، جاده‌ها، زنجیره‌های رادار و هر زیرساخت دیگری که می‌تواند اهمیت راهبردی از جمله استفاده دوگانه داشته باشد. همان‌طور که استنباط می‌شود، برای اینکه یک کشور دریافت‌کننده تلاش‌های ظرفیت‌سازی باشد، رابطه آن با کشور تأمین‌کننده باید رابطه‌ای با اعتماد و اطمینان در سطح راهبردی باشد (Thomas, 2021: 36).

ب) افزایش قابلیت‌ها. در مقایسه، این شکل از همکاری شرایط منعطف‌تری دارد و از سوی یک کشور کمک‌کننده در شرایط آزادتر انجام می‌گیرد. بر این اساس، بوم تا اندازه‌ای بزرگ است و نخستین و ابتدایی‌ترین حالت دیپلماسی دفاعی همکاری‌جویانه را تشکیل می‌دهد. روش‌های مختلفی که یک کشور می‌تواند از راه آنها توان نظامی یک کشور دریافت‌کننده را ارتقا دهد به شرح زیر است:

۱. آموزش نظامی؛

1. Capability Enhancemen
2. Constructive Engagements
3. Collaborative Efforts

۲. کمک فنی نظامی؛

۳. منطقه انحصاری اقتصادی / نظارت مرزی؛

۴. کمک‌های بشردوستانه و امداد در بلایای طبیعی؛

۵. کمک نقشه‌برداری / جغرافیایی / هیدروگرافی؛ و

۶. آگاهی (اطلاع) زمینی / هوایی / دریایی (Thomas, 2021: 36).

ح) *تعاملات سازنده*. این مؤلفه بیشتر می‌تواند به‌عنوان نخستین خط درگیری بین ارتش‌ها طبقه‌بندی شود که می‌تواند به سطوح منظم، دوره‌ای و پیچیده‌تر درگیری‌ها تبدیل شود. این مؤلفه شامل تعامل در همه سطوح، از وزرای کابینه گرفته تا مقامات پایین‌تر، اجزای نظامی کوچک تا تشکیلات پیچیده بزرگ‌تر، بسته به سطح قابلیت همکاری است. این تعاملات دربرگیرنده بخش غیرنظامی وزارت دفاع نیز می‌شود و آن را به موضوعی «دفاع» فراگیر تبدیل می‌کند. انواع مختلف تعامل سازنده به شرح زیر است:

۱. مذاکرات در سطح هیأت نمایندگان؛

۲. تمرین‌های چندجانبه و دوطرفه؛

۳. تمرین‌های تخصصی و گشت‌های هماهنگ؛ و

۴. بازدیدهای سطح یگان/ کشتی (Thomas, 2021: 41-42).

د) *تلاش‌های مشترک*. این بُعد نشان‌دهنده سطحی از تعامل است که می‌تواند غیرمستقیم و جمعی باشد و ناگزیر نباید به‌طور کامل دوجانبه باشد. همکاری بین ارتش‌ها می‌تواند در مجامع و پلتفرم‌ها و در سطوحی که هر دو کشور منافع و اهداف مشترکی دارند، اتفاق بیفتد. به‌جای اینکه نیروهای مسلح فقط به‌عنوان «طرفداران نیروی جنبشی» دیده شوند، تعامل در قلمرو «تلاش‌های مشترک» عناصری را در ارتش نشان می‌دهد که از صلح و همکاری برای منافع بیشتر جهان یا منطقه - بسته به گروه‌بندی که به آن می‌پیوندد - حمایت می‌کنند. تلاش‌های مشترک را می‌توان به روش‌های زیر انجام داد:

۱. عملیات ترکیبی؛

۲. ابتکارات چندجانبه؛ و

۳. سمینارهای دفاعی و رویدادهای یادبود (Thomas, 2021: 42-43).

استفاده مسالمت‌آمیز از ارتش به‌عنوان ابزاری برای دیپلماسی ملی به استفاده از اصطلاح «دیپلماسی دفاعی» منجر شده است. بنابراین «دیپلماسی دفاعی» می‌تواند استفاده صلح‌آمیز از نیروهای نظامی به‌عنوان ابزاری در سیاست خارجی ملی تعریف شود. بدیهی است که دیپلماسی نظامی باید با تلاش‌های دیپلماتیک ملی تلفیق شود. دیپلماسی دفاعی در خدمت اهداف خاص سیاست خارجی و امنیت ملی است. در زمینه تعامل راهبردی جهانی و منطقه‌ای،

همکاری پایدار در روابط ایجاد می‌کند؛ در نتیجه اعتماد ایجاد کرده و پیشگیری از تعارض را تسهیل می‌کند و شفافیت را در روابط دفاعی وارد می‌کند. ایجاد و تقویت درک منافع مشترک، تغییر ذهنیت شرکا و ایجاد همکاری در سایر زمینه‌ها، از دیگر کارکردهای دیپلماسی دفاعی است. دیپلماسی دفاعی می‌تواند با مدیریت روابط خارجی- دفاعی و حمایت از سایر اقدام‌های دیپلماتیک دولت، اهداف خاص سیاست خارجی کشور را توسعه دهد (Muthanna, 2011: 2-3).

۵. یافته‌های پژوهش

در این قسمت، نخست به آزمون فرضیه پژوهش پرداخته شده و سپس بر اساس نظرهای نمونه‌های پژوهش به برآورد ضریب همبستگی میان متغیرها اقدام شده است.

۵.۱. آزمون فرضیه پژوهش

در فرضیه پژوهش بیان می‌شود که دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس با همکاری دفاعی در قالب تبادل آموزش، تمرین‌های نظامی مشترک و تأمین منابع، توسعه، تولید و بازاریابی سازوبرگ‌های دفاعی در کشورهای این منطقه، کمک به محاصره سیاسی پاکستان و جلوگیری از محاصره هند از سوی چین، تأمین‌کننده منافع و امنیت ملی دهلی نو است.

فرضیه صفر: ^۱ بین دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس و امنیت ملی این کشور، رابطه معناداری وجود ندارد.

فرضیه پژوهشی: ^۲ بین دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس و امنیت ملی این کشور، رابطه معناداری وجود دارد.

برای آزمون فرضیه‌های بالا و نیز برای تعیین رابطه میان دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس و امنیت ملی این کشور از آزمون آنالیز واریانس یکطرفه (آزمون اف) استفاده شده است. برای استفاده از این آزمون نخست باید شرط برابر یا همگنی واریانس‌ها برقرار باشد. برای تثبیت شرط همگنی از آزمون لون استفاده شده که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. آزمون لون (شرط برابری واریانس‌ها)

P-Value	درجه آزادی دوم	درجه آزادی اول	مقدار آزمون لون
۰/۰۰۰	۶۳	۷	۴/۸۹۷

منبع: نگارندگان

1. Null Hypothesis (H_0)
2. Research Hypothesis (H_1)

چنانکه ملاحظه می‌شود شرط همگنی واریان‌ها در سطح ۰/۹۹ اطمینان برقرار است، بنابراین استفاده از آزمون تحلیل واریانس مجاز است. با برقراری شرط همگنی، اینک باید به تحلیل واریانس بر اساس میانگین مربعات و آماره «اف» پرداخته شود که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. جدول تحلیل واریانس

منابع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	P-Value
بین گروهی	۱۹/۳۵۱	۱۶	۱/۲۰۹	۳/۱۷۳	۰/۰۰۰
درون گروهی	۲۴/۰۱۶	۶۳	۰/۳۸۱		
جمع کل	۴۳/۳۶۷	۷۹			

منبع: نگارندگان

با توجه به مقادیر آماره «اف»^۱ و همچنین سطح خطای مشاهده شده کمتر از ۰/۰۵ ($P - Value < 0/05$) جدول ۳ نتیجه می‌گیریم که وجود رابطه در سطح اطمینان ۰/۹۹ معنادار است. به عبارت دیگر بین دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس و امنیت ملی این کشور رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهشی تأیید و پذیرفته می‌شود. همچنین برای برآورد میزان تأثیر و جهت رابطه بین دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس و امنیت ملی این کشور، از آماره ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. برآورد ضریب همبستگی پیرسون

متغیر	مقدار آماره پیرسون	P-Value	جمع
دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس	۰/۴۵۸	۰/۰۰۰	۸۰

منبع: نگارندگان

در جدول ۴ رابطه بین دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس و امنیت ملی این کشور با استناد به برآورد نظرهای نمونه‌های پژوهش محاسبه شده است. چنانکه ملاحظه می‌شود با توجه به مقدار آماره پیرسون (۰/۴۵۸) و سطح خطای حاصل شده کمتر از ۰/۰۵ ($P - Value < 0/05$) می‌توان گفت که رابطه میان متغیرها در سطح اطمینان ۰/۹۹ معنادار است.

جدول ۵. آزمون سنجش معناداری ارتباط دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس و امنیت ملی این کشور

آزمون‌های کای ۲ (Chi-Square Tests)			
سطح معناداری (۲بخش) (Asymp. Sig. (2-sided))	دی اف *	ارزش	
۰/۰۰۰	۱۵	** ۷۴۴/۵۲	آزمون مربع کای پیرسون (Pearson Chi-Square)
۰/۰۰۰	۱۵	۹۸۵/۱۵	آزمون نسبت درست‌نمایی در آر (Likelihood Ratio)
۰/۰۰۰	۱	۳۸۵/۳۱	همبستگی خطی خطی (Linear-by-Linear Association)
--	--	۳۰	N موارد معتبر

منبع: نگارندگان

یادداشت‌ها: * دی اف به df یا درجه آزادی (Degrees of Freedom) یعنی حداکثر حق انتخاب تغییر ارزش‌های متغیرها در نمونه داده اشاره می‌کند؛ و ** شمار ۱۵ سلول (۶۲,۵٪) کمتر از ۰/۵ مورد انتظار است. حداقل شمار مورد انتظار ۰/۶۷ است.

بر اساس داده‌های جدول ۵، مقدار ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر حاکی از آن است که شدت رابطه بین دو متغیر مذکور، متوسط و جهت آن مستقیم و مثبت است. به تعبیر دیگر، دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس ۶۲/۵ درصد بر امنیت ملی این کشور، مؤثر است.

۶. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

در این قسمت با توجه به داده‌ها به دست آمده از بخش یافته‌های پژوهش، دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس تبیین شده است.

۶.۱. دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس

هند کمابیش از زمان استقلال، به دلیل به ارث بردن یک نیروی نظامی بزرگ و حرفه‌ای از انگلیس، بر اساس تعریف نقش جدید خود به عنوان رهبر جهان پس از استعمار، از دیپلماسی نظامی در روابط خارجی خود استفاده کرده است. اگرچه تقاضای فزاینده و جذابیت دیپلماسی دفاعی هند در سال‌های اخیر مستلزم اختصاص منابع، نیروی انسانی و سازوکارهای بسیار بیشتری برای چندین نوع فعالیت است. این فعالیت‌ها که مهم‌ترین جنبه‌های دیپلماسی دفاعی هند در سال‌های اخیر را تشکیل می‌دهند، دربرگیرنده آموزش و آموزش افسران خارجی، بازدیدهای نظامی در سطوح بالا در خارج از کشور، کمک‌های بشردوستانه و کمک به بلایای طبیعی در خارج از هند بوده است (Jaishankar, 2016: 5).

تا آنجا که به دیپلماسی دفاعی - نظامی هند در خلیج فارس مربوط می‌شود، اگرچه دیپلماسی دفاعی هند در منطقه خلیج فارس پیشینه‌ای طولانی دارد، ولی با وقایع سال‌های اخیر

از جمله حمله‌های تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ در ایالات متحده، حمله‌های تروریستی نوامبر ۲۰۰۸ در بمبئی و فعالیت دزدی دریایی در دریای عرب، هند مشترکات امنیتی زیادی با کشورهای منطقه خلیج فارس پیدا کرده است. هند و کشورهای منطقه خلیج فارس از راه دریای عرب به هم متصل می‌شوند و امنیت دریا و خطوط ارتباطی دریایی، زمینه‌های فراوانی را برای همکاری متقابل ایجاد کرده است. مقابله با فعالیت‌های غیرقانونی مانند قاچاق اسلحه، تهیه مواد مخدر و جابه‌جایی عناصر جنایتکار در دریا از دیگر زمینه‌های همکاری متقابل است. دیپلماسی دفاعی هند در منطقه خلیج فارس در سال‌های اخیر شامل سفرهای سطح بالای مقامات دفاعی و امنیتی و گفتگو درباره چالش‌های امنیتی، تماس‌های بندری با کشورهای این منطقه و همکاری دفاعی در قالب تبادل آموزش، تمرین‌های نظامی مشترک و تأمین منابع، توسعه، تولید و بازاریابی سازوبرگ‌های دفاعی بوده است (Pradhan, 2011: 3).

هند در سال‌های اخیر در راستای «دیپلماسی دفاعی» و برای دستیابی به اهداف سیاست خارجی خود در منطقه خلیج فارس اقدام‌های فراوانی انجام داده است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- همکاری در برابر دزدی دریایی؛
- ایمنی خطوط ارتباطی دریایی؛
- ایمن‌سازی نقاط مسدود در غرب اقیانوس هند؛
- توافق با چین در اقیانوس هند و مدیریت روابط دوجانبه از راه برگزاری جلسات منظم در سطح بالا، افزایش سرمایه‌گذاری چین در هند، مبادلات دفاعی و هماهنگی چندجانبه، تجارت دوجانبه و توسعه زیرساخت‌های تجارت دریایی؛
- کاهش نفوذ پاکستان در خلیج فارس از راه پی‌ریزی مشارکت راهبردی با کشورهای حاشیه خلیج فارس و امضا توافقنامه‌های مختلف در حوزه‌های دفاعی-امنیتی، اقتصادی، انرژی و حوزه سیاسی؛
- ایجاد همکاری امنیتی با کشورهای شورای همکاری خلیج فارس؛
- تقویت منافع راهبردی هند در منطقه خلیج فارس (مانند مذاکرات کواد ۲، امضای توافقنامه کریدور عرب-مد^۱ با کشورهای امارات متحده عربی و عربستان، امضای توافقنامه‌های مشارکت راهبردی با امارات، عربستان، عمان و...، سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی گسترده در کشورهای حاشیه خلیج فارس به‌ویژه مناطق آزاد تجاری این کشورها و...).
- در مجموع می‌توان گفت تعامل هند با کشورهای حاشیه خلیج فارس به دلایل امنیتی و نیازهای راهبردی این منطقه از جمله پیشبرد اهداف اقتصادی و سیاسی آن بوده است. هند

نیازمند ایجاد روابط دفاعی موجود و ایجاد روابط جدید با دیگر کشورهای منطقه است. ناامنی فزاینده در هند، منطقه خلیج فارس، اقیانوس هند و دریای عرب، نیازمند درگیری بیشتر هند در مورد موضوعات مهمی مانند دزدی دریایی، تروریسم، تروریسم دریایی و امنیت خطوط ارتباطی دریایی است (Pradhan, 2011: 4-5).

۶.۱.۱. عربستان سعودی

هند و عربستان سعودی برای نخستین بار تفاهم‌نامه همکاری دفاعی در ۲۰۱۴ امضا کردند. این حرکت در سفر نخست‌وزیر هند نارندرا مودی به ریاض در آوریل ۲۰۱۶ و سفر ولیعهد سعودی و وزیر دفاع شاهزاده محمد بن سلمان به دهلی‌نو در فوریه ۲۰۱۹ تقویت شد. از ۲۰۱۶، مجموعه‌ای از توافقات به نخستین رزمایش دریایی مشترک بین دو نیروی دریایی در طول سفر مودی به ریاض در اکتبر ۲۰۱۹ منجر شد، که دو طرف توافق کردند همکاری خود را در زمینه «ایمن‌سازی آبراه‌های اقیانوس هند و منطقه خلیج فارس از تهدیدها و خطرهایی که ممکن است کل منطقه را تحت تأثیر قرار دهد»، گسترش دهند (Siddiqui, 2019: 3). بر اساس تفاهم‌نامه، هند و عربستان سعودی کمیته مشترک همکاری دفاعی تشکیل داده‌اند و به‌عنوان گامی در برای تقویت روابط نظامی، هر دو کشور موافقت کردند افسران نیروهای مسلح سلطنتی سعودی را در مؤسسات آموزشی دفاعی هند آموزش دهند (Prasad, 2021: 2). همکاری‌های دفاعی-امنیتی دو کشور در فوریه ۲۰۱۹، زمانی که دهلی‌نو و ریاض توافق کردند که در زمینه تولید مشترک قطعات یدکی دفاعی برای سیستم‌های نیروی دریایی و زمینی و همچنین توسعه زنجیره تأمین همکاری و مشارکت کنند، بیشتر تقویت شد (Rajagopalan, 2021: 1).

۶.۱.۲. امارات متحده عربی

همکاری دفاعی بین هند و امارات متحده عربی از راه «کمیته همکاری دفاعی مشترک»^۱ در سطح وزارت، با امضای موافقت‌نامه همکاری دفاعی در ژوئن ۲۰۰۳، که از آوریل ۲۰۰۴ اجرایی شد، هدایت می‌شود. همکاری دفاعی بین دو کشور از ۲۰۰۳، زمانی که رئیس ستاد نیروهای مسلح امارات از هند بازدید کرد، به سرعت رشد کرد. این بازدید و تبادلات متعاقب آن به برگزاری رزمایش دوجانبه «عقاب صحرا» بین نیروی هوایی هند و نیروی هوایی امارات منجر شد. به‌طور مشابه، نخستین رزمایش دریایی مشترک (ستاره خلیج^۲-۱) که در ۲۰۱۸ برگزار شد، بی‌شک پایه‌ای قوی برای همکاری امنیتی دریایی خواهد گذاشت. نیروی دریایی

1. Joint Defence Co-operation Committee (JDCC)
2. Gulf Star

هند به‌طور منظم کارکنان نیروی دریایی خلیج فارس را آموزش می‌دهد، همچنین هند و امارات در ۲۰۱۹ یک مشارکت راهبردی جامع امضا کردند که دامنه همکاری دفاعی را گسترش داد. در مارس ۲۰۱۸، نیروی دریایی هند و امارات نخستین رزمایش دوجانبه خود را انجام دادند (Singh, 2020: 8). امارات متحده عربی همچنین به خرید موشک بومی «آسترا»^۱ - موشک‌های هوا به هوای بومی هند- و «آکاش»^۲ ابراز علاقه کرده است (Khushnam, 2021: 2). تازه‌ترین تحول در حوزه دفاعی بین دو کشور در ۱۸ فوریه ۲۰۲۲ اتفاق افتاد؛ جایی که مودی و شیخ محمد بن زاید در دیداری دوجانبه همکاری‌های دوجانبه خود را در مبارزه با تروریسم، تأمین مالی تروریسم و افراط‌گرایی تعمیق بخشیدند (India Ministry of External Affairs, 2022).

۳.۱.۶. عمان

برجسته‌ترین و مهم‌ترین همکاری‌های دفاعی هند با عمان بوده است. نیروهای مسلح هند و عمان هر ساله مانورهای نظامی مشترک دو جانبه‌ای برگزار می‌کنند. افزون بر این نیروی دریایی هند از بندر «دقم»^۳ عمان که یکی از بزرگ‌ترین و عمیق‌ترین بنادر اقیانوسی در اقیانوس هند است، استفاده می‌کند. این بندر گسترش حضور هند در منطقه اقیانوس هند را بسیار تسهیل می‌کند و دهلی‌نو می‌تواند از این بندر برای اهداف نظامی و پشتیبانی و لجستیکی استفاده کند (Roy-Chaudhury, 2018: 6). توافقنامه حمل‌ونقل دریایی بین هند و عمان در سفر وزیر امور خارجه هند، دکتر جایشانکار در ۲۰۱۹ به عمان امضا شد. در مه ۲۰۲۱، هند و عمان تفاهم‌نامه‌های همکاری نظامی ضمیمه آن و همچنین توافقنامه مسائل دریایی را تمدید کردند. کمیته همکاری نظامی مشترک^۴ بالاترین انجمن تعامل بین هند و عمان در زمینه‌های دفاعی است. همچنین دو کشور تمرین‌های نظامی مشترک را به‌طور منظم بین نیروی زمینی، نیروی دریایی و نیروی هوایی خود برگزار می‌کنند. رزمایش‌های ارتش و نیروی زمینی با عنوان رزمایش «النگاه»، رزمایش نیروی هوایی با عنوان رزمایش «پل شرقی» و رزمایش دریایی با عنوان رزمایش «نسیم البحر» برگزار می‌شود (The Significance of Duqm Port, 2022).

با امضای پیمان دریایی بین هند و عمان در ۲۰۱۸ بر سر دقم، نیروی دریایی هند قادر خواهد بود از این بندر برای تدارکات و پشتیبانی استفاده کند و به آن اجازه می‌دهد تا عملیات طولانی‌مدت در غرب اقیانوس هند را که کانون دزدی دریایی در این منطقه است، حفظ کند (Panda, 2018: 2). مهم‌ترین برگ برنده هند در دقم این است که دسترسی دهلی‌نو به این بندر

1. Astra
2. Akash
3. Duqm
4. Joint Military Cooperation Committee

به‌عنوان عامل مهمی در رقابت طولانی‌مدت برای نفوذ در اقیانوس هند علیه چین عمل خواهد کرد. استراتژیست‌های هندی مدت‌هاست که نگرانی به اصطلاح «رشته مروارید»^۱ پکن را داشته‌اند. این اصطلاح به شبکه‌ای از تأسیسات ساحلی دارای موقعیت راهبردی اشاره دارد. دو «مروارید» برجسته‌تر چین: پایگاه نظامی خارج از کشور آن در جیبوتی و تأسیسات بندری در گوادر پاکستان- پایانه جنوبی کریدور اقتصادی چین و پاکستان- است. پکن علاوه بر این در مالدیو، سریلانکا، میانمار و بنگلادش در مجموعه‌ای از زیرساخت‌ها سرمایه‌گذاری کرده است (منطقه ویژه اقتصادی دقم از سوی سرمایه‌چینی پشتیبانی می‌شود) (Panda, 2018: 2). با وجود این، به‌نظر می‌رسد رقابت بین‌المللی مربوط به استفاده از بندر دقم، تکنیک مؤثری است که توسط ایالات متحده و هند برای مقابله و کنترل افزایش نفوذ و تسلط چین در اقیانوس هند، دریای عرب و خلیج عمان اتخاذ شده است. از دید هند، دسترسی به بندر دقم بی‌گمان گزینه‌ای را برای هند برای به چالش کشیدن سلطه چین و تا حدی حضور پاکستان در منطقه دریای عرب فراهم می‌کند. در این زمینه دسترسی به بندر دقم می‌تواند یک حرکت راهبردی مهم برای هند باشد و می‌توان آن را به‌عنوان بهترین انتخاب راهبردی هند در نظر گرفت (Sharma, 2020: 4).

۶.۱.۴. قطر

توافقنامه همکاری دفاعی قطر و هند که در سفر نخست‌وزیر مانموهان سینگ^۲ به قطر در ۲۰۰۸ امضا شد، در ۲۰۱۳ برای یک دوره پنج‌ساله تمدید شد و در ۲۰۱۸ به مدت پنج سال دیگر تمدید شد (Kute, 2022: 173). این توافقنامه‌ها بر همکاری در زمینه تروریسم، دزدی دریایی، امنیت دریایی، پولشویی، مواد مخدر و جرائم فراملی متمرکز است (Pradhan, 2011: 8). همچنین امکان انجام عملیات مشترک در مبارزه با تروریسم نیز در تعاملات دیپلماتیک دو کشور برجسته است (Kute, 2022: 173-174). علاوه بر این، کشتی‌های نیروی دریایی و گارد ساحلی هند به‌عنوان بخشی از همکاری و تعامل دوجانبه به‌طور منظم از قطر بازدید می‌کنند.

۷. نتیجه

1. String of Pearls
2. Manmohan Singh

تهدیدهای جهانی سده بیست و یکم، برنامه امنیتی گسترده‌تری را برای کشورها ضروری می‌کند. این امر به این دلیل است که تهدیدهای آینده شامل همه‌گیری‌ها مانند شیوع جهانی کووید-۱۹، بلایای طبیعی مرتبط با تغییرات آب‌وهوایی، تروریسم درون‌دولتی بر اساس خطوط مذهبی-قومی، محرومیت به دلیل کمبود آب شیرین، مهاجرت دسته‌جمعی به دلیل جنگ، فقر و غیره است. بیشتر این مسائل امنیتی ماهیت غیرسستی و جنبه غیرنظامی دارند و از مرزها و مناطق ملی عبور می‌کنند. بنابراین همان‌طور که بیشتر در نیمه نخست سده بیست و یکم تجربه شده است، این تهدیدهای فراملی باید از راه مشارکت‌های امنیتی منطقه‌ای، زیرمنطقه‌ای و جهانی مقابله شود. این امر مستلزم آن است که نیروهای مسلح از نهادهایی که بیشتر با نیروی جنبشی سروکار دارند، به سازمان‌هایی تبدیل شوند که «کلیدی» در هماهنگی دستگاه امنیت ملی خواهند بود. این امر به نوبه خود نیازمند رویکرد «کل حکومت» برای ادغام جناح‌های مختلف دولت (قدرت نرم)، از جمله مؤلفه دفاعی (دیپلماسی دفاعی) برای مقابله با این تهدیدهای غیرسستی از راه ابزارهای دوجانبه یا چندجانبه است. تا آنجا که به هند مربوط می‌شود، بیشترین همکاری‌های دفاعی-امنیتی آن با کشورهای حاشیه خلیج فارس مربوط به امنیت دریایی و مبارزه با تروریسم است. این همکاری‌ها بیشتر در قالب تبادل اطلاعات و آموزش نیروهای نظامی انجام می‌شود. تکمیل‌کننده این همکاری‌های امنیتی، مانورهای دوجانبه و چندجانبه هند با این کشورهاست که بیشتر به صورت دوسالانه برگزار می‌شود. این مانورهای نظامی شامل مانورهای نیروی زمینی، دریایی و هوایی می‌شود.

مهم‌ترین منافع امنیت ملی هند در خلیج فارس، جلوگیری از محاصره سیاسی توسط چین و به‌طور متقابل محاصره سیاسی پاکستان است. هند منافع امنیت ملی خود را از دریچه چین و پاکستان می‌نگرد. این دو کشور، مهم‌ترین تهدیدهای امنیتی هند در گذشته بوده و از دید استراتژیست‌های هندی، در آینده نیز خواهند بود. از این رو هند همواره درصدد بوده است تا در مواقع مقتضی، اقدامات لازم را برای خنثی‌سازی تهدیدهای امنیتی این دو کشور انجام دهد. یکی از مناطقی که نقشی مهم و حیاتی در این زمینه دارد، منطقه خلیج فارس است. دیپلماسی دفاعی هند در این منطقه به‌گونه‌ای طراحی شده است که تأمین‌کننده منافع امنیت ملی این کشور باشد و از محاصره سیاسی توسط چین و پاکستان جلوگیری کند. تا آنجا که به چین مربوط می‌شود، حضور نظامی هند در بندر الدقم عمان و استفاده از این پایگاه نظامی، فضای تنفسی جدیدی برای هند در منطقه بوده و دهلی‌نو را از فضای تنگ حصار امنیتی جنوب آسیا خارج می‌کند. همچنین مذاکرات «کواد ۲» که به رهبری واشنگتن بین امریکا، هند، اسرائیل و امارات متحده عربی در حال برگزاری است، می‌تواند ساختار امنیتی جدیدی در منطقه ایجاد کند که به‌عنوان بخشی از دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس، توازن قدرت منطقه‌ای را در

برابر چین و متحدان منطقه‌ای آن، از جمله جمهوری اسلامی ایران برقرار کند. حلقه تکمیل‌کننده این مذاکرات، توافق کریدور عرب-مد است که پاسخی به ابتکار «کمربند-جاده چین» و «جاده ابریشم دریایی» این کشور است که از راه زنجیره‌ای از مرواریدهای ساحلی در اقیانوس هند، چین را به بندر گوادر پاکستان وصل می‌کند. علاوه بر این، به‌عنوان بخشی از دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس، توافق‌های زیادی بین هند و کشورهای این منطقه در زمینه مبارزه با تروریسم، امنیت دریایی، مانورهای مشترک، آموزش نیروهای نظامی، در حال تکمیل پازل محاصره سیاسی پاکستان است. اهمیت این اقدام‌ها زمانی مهم‌تر می‌شود که بسیاری از این اقدام‌ها را پیش از این پاکستان برای این کشورها انجام می‌داد.

قدردانی

لازم است از معاونت پژوهشی دانشگاه های خوارزمی و لرستان و داوران محترم فصلنامه سیاست دانشگاه تهران بابت همکاری و همفکری ایشان قدردانی نماییم.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد؛ و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک‌بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

References

1. Blannin, P. (2017). "Defence Diplomacy in the Long War," *Diplomacy and Foreign Policy* 43: 11-40, <DOI:10.1163/9789004331211>. Available at: https://brill.com/view/journals/rpdf/2/1-2/article-p1_1.xml?language=en (Accessed 13 September 2022).
2. Cottey, A; Foster, A. (2004). *Reshaping Defence Diplomacy: New Roles for Military Cooperation and Assistance*. Oxford: Oxford University: Press.
3. Drab, L. (2018). "Defense Diplomacy- An Important Tool for the Implementation of Foreign Policy and Security of the State," *Security and Defence Quarterly* 20, 3: 57-71, <DOI:10.5604/01.3001.0012.5152>.
4. Du Plessis, A. (2008). "Defence Diplomacy: Conceptual and Practical Dimensions with Specific Reference to South Africa," *Strategic Review for Southern Africa* 30, 2: 87-119. Available At: https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/10381/DuPlessis_Defence%282008%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Accessed 10 December 2022).
5. Ebrahimifar, T; Hedayati, S.A.S. (2014). "Tasir-e monāsebāt-e fazāyandeh-ye siyāsi-eghtesādi-ye hend and keshvār'hā-ye shurāy-e hamkāri-ye khali-j-e Fars bar tose'-ye eghtesādi-ye in keshvār'hā, The Impact of Expanding Political-Economic Relations between India and the Countries of the Persian Gulf Cooperation Council on the Economic Development of These Countries," *Fasl-nāmeḥ-ye oloom-e siyāsī, Political Science Quarterly*, 10, 28: 191-193. Available at: <https://sanad.iau.ir/fa/Article/648847?FullText=FullText> (Accessed 11 July 2022). [In Persian]

6. Grare, F. (2022). "Is India a Maritime Player in the Gulf?" Middle East Institution, Insight 200, 3. Available at: <https://mei.nus.edu.sg/publication/insight-280-is-india-a-maritime-player-in-the-gulf/>(Accessed 4 May 2023).
7. Handel, M. (2005). *Masters of War: Classical Strategic Thought*. London: Frank Cass.
8. India Ministry of External Affairs. (2022). "Joint India-UAE Vision Statement-Advancing the India-UAE Comprehensive Strategic Partnership: New Frontiers," (wam.ae). Available at: <https://www.wam.ae/en/details/1395303022276> (Accessed 29 March 2022).
9. Indian Navy Committed to Enhance Cooperation with Like-minded Navies: Admiral Singh," (2019). The Economic Times. Available at: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/indian-navy-fully-seiz-ed-of-its-role-in-maritime-cooperation-navy-hief/articleshow/71645073>. Cms (Accessed 30 April 2022).
10. Jaishankar, D. (2016). "India's Military Diplomacy," *Defence Primer: India at 75*, gmfus.org 75: 18-24. Available at: https://www.gmfus.org/sites/default/files/Military_Layout_Final-1.20-26.pdf (Accessed 9 December 2022).
11. Khushnam, P.N. (2021). "India-UAE Relations: Poised to Climb to New Heights," The Middle East Institute (MEI), Available at: <https://www.mei.edu/publications/india-uae-relations-poised-climb-new-heights> (Accessed 10 December 2022).
12. Kute, P. (2022). "50 Year of India-Qatar Relation (1973-2022): Achivements," *Voice of Research* 10, 4: 170-177. Available at: http://www.voiceofresearch.org/Doc/Mar-2022/Mar-2022_16.pdf (Accessed 10 December 2022).
13. Leahy, P. (2014). "Military Diplomacy, Defence Diplomacy: Is the Game Worth the Candle," *The Centre of Gravity Series (Paper 17)*, Australian National University, Canberra, 16, 5: 20-35. Available at: <https://bellschool.anu.edu.au/sdsc/experts-publications/publications/1826/defence-diplomacy-game-worth-candle> (Accessed 15 December 2022).
14. Ministry of Defence. (2014-2015). "Indo-Oman Joint Ex Al Nagah," Ministry of Defence, PIB Delhi (pib.gov.in). Available At: <https://pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1568781> (Accessed 20 April 2022).
15. Muthanna, K.A. (2011). "Military Diplomacy," *Journal of Defence Studies* 5, 1: 1-18. Available at: https://www.idsa.in/system/files/jds_5_1_kamuthanna.pdf (Accessed 20 August 2022).
16. Panda, A. (2018). "India Gains Access to Oman's Duqm Port, Putting the Indian Ocean Geopolitical Contest in the Spotlight," *Center for Land Warfare Studies*. Available at: <https://www.claws.in/omans-strategic-duqm-port-and-indias-opportunities> (Accessed 22 August 2022).
17. Pradhan, P.K. (2011). "India and the Gulf Cooperation Council: Time to Look Beyond Business," *Strategic Analysis* 34, 3: 409-419, <DOI:10.1080/09700161003659103>.
18. Prasad, N.R. (2021). "India-Saudi Defense Ties on the Upswing," *Arab News*. Available Available at: <https://arab.news/64aa2> (Accessed 30 August 2022).

19. Rajagopalan, R.P. (2021). "India-Saudi Security Ties Getting Stronger," The Diplomat. Available at: <https://thediplomat.com/2021/02/india-saudi-security-ties-getting-stronger> (Accessed 25 August 2022).
20. Roy Chaudhury, D. (2018). "PM Modi's Oman Visit: Indian Navy Can Now Access Duqm Port," The Economic Times. Available at: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/pm-modis-oman-visit-navy-can-now-access-duqm-port/articleshow/62894357.cms?from=mdr> (Accessed 1 September 2022).
21. Roy-Chaudhury, D. (2018). "PM Modi's Oman Visit: Indian Navy Can Now Access Duqm Port," The Economic Times. Available at: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/pm-modis-oman-visit-navy-can-now-access-duqm-port/articleshow/62894357.cms?from=mdr> (Accessed 15 April 2022).
22. Seyed Emami, K. (2004). *Pizhohish dar oloom-e siyāsi; esbāt'garā, tafsiiri, and enteghādi* (Research in Political Science; Positivist, Interpretive and Critical Approaches). Tehran: Research Institute of Cultural and Social Studies. **[In Persian]**
23. Sharma, A. (2020). "India's Strategic Option: Duqm Port (Oman)," Defense and Security Alert 12, 3: 3-9. Available at: https://www.academia.edu/44934962/Indias_Strategic_Option_Duqm_Port_Oman_6 (Accessed 21 April 2022).
24. Sibal, K. (2020). "Role of Military Diplomacy in India's Foreign Policy," 22nd Colonel Pyara Lal Memorial Lecture, 19 September 2018, United Services Institute, New Delhi (usiindia.org). Available at: <https://usiindia.org/publication/usi-journal/role-of-military-iplomacy-in-indias-foreign-policy> (Accessed on 16 April 2020).
25. Siddiqui, H. (2019). "Strengthening Ties: India-Saudi Arabia to Hold the First Ever Joint Naval Drill," Financial Express. Available at: <https://www.financialexpress.com/defence/strengthening-ties-india-saudi-arabia-to-hold-the-first-ever-joint-naval-drill/1745816> (Accessed 17 April 2022).
26. Simbar, R; and et al. (2015). *Siyāsāt-e khārejī-ye hend* (India's Foreign Policy). Gilan: Gilan University Press. **[In Persian]**
27. Singh, A. (2020) "India's Evolving Maritime Posture in the Indian Ocean: Opportunities for the Gulf," Emirates Diplomatic Academy (www.agda.ac.ae). Available at: <https://www.agda.ac.ae/docs/default-source/Publications/eda-insight-aug-2020-eng-abhijit.pdf?Sfvrnsn=6> (Accessed 10 March 2022).
28. Singh, B; Singh, T.S. (2011). "From Boots to Brogues: The Rise of Defence Diplomacy in Southeast Asia," RSIS Monograph, S. Rajaratnam School of International Studies, Singapore, 1-128. Available at: <https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2000/01/Monograph21.pdf> (Accessed 23 May 2022).
29. Taghizadeh Ansari, M. (2017). "Tahavol-e siyāsāt-e khāvareh'miyāneh' ī-ye hend dar partov-e esterāteji-ye negāh b gharb (The Evolution of India's Middle East Policy in the Light of the Strategy of Looking to the West)," *Fasl-nāmeḥ-ye jahān-e eslām*, Journal of the Islamic World, 7, 1: 223-253, <DOI: 10.21859/priw-070109>. **[In Persian]**

30. The Significance of Duqm Port for India,” (2022). New Delhi Times. Available at: <https://www.maritimegateway.com/the-significance-of-duqm-port-for-india> (Accessed 20 April 2022).
31. Thomas, R. (2021). “Indian Defence Diplomacy,” MP-IDS Monograph Series 74 (idsa.in/system). Available at: <https://idsa.in/system/files/monograph/monograph74.pdf> (Accessed 5 April 2022).
32. Willard, J.E. (2006). “Military Diplomacy: An Essential Tool of Foreign Policy at the Theater Strategic Level,” School of Advanced Military Studies, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 1-71. Available at: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA450837.pdf> (Accessed 5 May 2022).

COPYRIGHTS

©2023 by the University of Tehran. Published by the University of Tehran Press. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

